

WEÖRES SÁNDOR „FALRA MÁSZOTT” FOGKEFÉI, ELHAGYOTT ÍRÁSAI, SZÖVEGVÁLTOZATAI

A Weöres-életműnek nem csupán esztétikai minősége, mennyisége és műfaji sokszínűsége különleges, hanem ezektől elválaszthatatlan nyelvi árnyaltsága, gazdagsága is párját ritkítja. Minden tekintetben a legnagyobb klasszikusokhoz mérhető. A költő anyanyelvjárásának hangtani jellemzőit, kifejezéseit élete végéig őrizte. Miközben a szavakkal kergetözött (*Őszinteség*), nem feledte a Kemenes-vidék ízeit, fordulatait. Erről 1976 tavaszán így vallott: „Sokat utaztam Pekingtől Sanfrancisco-ig, Moszkvától Kairóig; Itáliában egy alkalommal majdnem egy évet, több ízben néhány hónapot töltöttem. De az utazásoknál nagyobb élményem egy magyar faluban töltött gyermekkor és ifjukur, ahol írásaim nyelvi bázisa keletkezett.”¹ Esetenként merített a korai nyelvemlékek és bibliafordítások archaizmusaiból. A *Psyché* megírása előtt alaposan megismerte a nyelvújítás korának szóhasználati, helyesírási, műfaji, stílusbeli jellemzőit. Élt is velük. A *Három veréb hat szemmel* anyaggyűjtésének éveit barátjaival, munkatársaival tüzetesen végigolvasta a régi magyar irodalmat. Tapasztalatait az antológián kívül máshol is kamatoztatta. Ha szüksége volt rá, az utca szóhasználatából, az elcsípett párbeszédekből, az újságokból, a plakátok és feliratok fordulataiból is merített. Néhány esetben még az idegen nyelvűekből is. Egy részüket az ironikus hatáskeltés kedvéért alkalmazta. Lírájában az állandósult kifejezések átvételére, eltorzítására is találunk példákat.

Nem tudom, elkészül-e valaha Weöres költői nyelvének szótára. Ha igen, vajon „csupán” kötetekbe rendezett műveinek anyagát tartalmazza-e, esetleg a később előkerült írásokat is? Lesz-e javított, bővített kiadása az *Elhagyott verseknek*² és a prózai műveknek?³ Mivel bőségesen vannak hiányai, tévesztéseik, a hiteles kép érdekében nagy szükség lenne rájuk.

Az utóbbi években számos – korábban ismeretlen – Weöres-autográf találtuk. Az újságokban, folyóiratokban megjelent írásainak egy részét az Arcanum Digitális Tudománytár segítségével összevettem a megjelent kötetek anyagával. Eddig ismeretlen címmódosításokat találtam. Többtucatnyi Weöres-írást, szövegváltozatot adtam közre. Mostani forrásközlésemben a rejtett értékek bemutatásán kívül Weöres költői nyelvének megannyi árnyalatára hívom fel a figyelmet. Esetenként kitérek a kihagyott vagy vázlatban maradt írások poétikai, prozódiai összefüggéseire, a jelentősebb alkotásokkal való kapcsolatukra. Az időrendre csak az egyes tematikai egységeken belül törekedhettem. Példáim a költő csöngői füzeteiből származnak. A 12 dokumentum több száz oldala hozzávetőlegesen másfél évtized verseinek kézirátát őrzi. Ezeket Weöres Sándor édesapja ajándékozta el; magántulajdonban vannak. A bennük található művek nagyobbik része közismert. Megjelent a kor folyóirataiban, bekerült a korai kötetekbe és az *Egybegyűjtött írásokba*. Mellettük szép számmal fordulnak elő ismeretlen alkotások, szövegváltozatok,

¹ Weöres Sándor autográf sorai (Budapest, 1976. március 23.); kiadatlan írás; magántulajdon.

² Weöres Sándor: *Elhagyott versek*, s. a. r. Steinert Ágota, Helikon, 2013.

³ Weöres Sándor: *Egybegyűjtött prózai írások*, s. a. r. Steinert Ágota, Helikon, 2011.

befejezetlen versek, prózai kísérletek is.⁴ Weöres Sándor néhány írása csak évtizedekkel megszületése után látott napvilágot. Egyik-másik korai újság- vagy folyóiratközlése hosszú idő múlva került kötetbe. A *Kulit* már Kosztolányinak is elküldte, de néhány apró változtatással csak a *Merülő Saturnus*ban hozta nyilvánosságra. A *Ha kérdezik, ki vagy, ezt mondd:* című verse a *Szivárvány* 1933-as évfolyamában jelent meg.⁵ Bő fél évszázad múlva, 1987-ben lett a *Kútbanéző* nyitánya. A *szedett Föld énekében* további példák is akadnak. Károlyi Amy ezt írta válogatásának utószavában: „Ennek a kötetnek létjogosultsága, hogy versei nem jelentek meg életműkiadásban és javarészt sehol sem. Hogy miért? Nem voltak kéznél, elfelejtődtek, iskolásfüzetekben rejtőztek, ide-oda bejegyezve papírfoszlányokon halványodtak.”⁶

Aligha lehet kétséges, hogy Weöres több lappangó írásával ezután találkoznak majd az olvasók. Szövegközlésében nem ígérhetek ismeretlen remekműveket, meghökkentő alkotásokat, váratlan fordulatokat, szép részleteket azonban igen.

Elsőként azokat a verseket említem, amelyek utazási élményeiből születtek. Közülük a jelentősebbek köteteiben is helyet kaptak, több darabja azonban a folyóiratközlésig sem jutott el. Így például néhány bécsi és bulgáriai emléke sem. Győri diákként hosszabb ausztriai kiránduláson vett részt. Atyai barátjának, Pável Ágostonnak Grazból („1930. VII. 22.”) és Salzkammergut vidékéről („1930. aug. 13.”) küldött képeslapot. *Sankt-Gilgen* című epigrammája a *Hideg van* darabja lett. Nyilván több verset is írt, illetve tervezett. Ezt bizonyítja az *Utínapló-részlet*, amely az *Elhagyott versekben* olvasható. Ebben a Hochkalter látványát és fogadtatásának élményét szembesítette a hazai elmaradottság tapasztalatával, mucsai képzetével. Egyik meghökkentő bécsi emlékét a *Práteri panoráma* négy sorában fogalmazta meg. A vers önálló megjelenéséről nem tudok; a korai kötetekből kimaradt. Később a *Filigránok*-ciklusba került.⁷ Két terjedelmesebb előzménye cím nélkül szerepel vázlatfüzetében. A ceruzával írt első változat azonnali javításaival együtt 11 soros. A szerzőiokeltő, közönségcsalogató körülményeket ebben még részletesebben írta le.

Egy lyuk a falban. „Nur fűr starke Nirren!”⁸
 <Mi> – ez a fölírás. Én benéztem ott.
 Egy kripta <belseje> <egymásra hányt ko-
 mélye, <koporsók> porsók> nagy
 és lenn: egy ember, nyilván tetszhalott
 volt, mikor, íme, a hús földbe tették,
 s tizenhat koporsót még hegyibe
 s most koporsója födelét kinyomja
 szétnéz, <és rémületet> tükröz
 borzalmat <remeg> a szeme.
 Ó! Irgalom atyja, ne hagyj el.

A füzetben hét oldallal később található változat már tömörebb. Ez a 8 sor is tartalmaz kisebb javításokat; zárlatából hiányzik az *Ágnes asszonyból* kölcsönzött refrén. A német nyelvű feliratot később átigazította, és „Nur für starke Nerven” formában használta.

⁴ Lócsei Péter: Vázlatok, versek, szövegváltozatok Weöres Sándor csöngői füzeteiből, *ItK*, 2021/6, 845–875.

⁵ Weöres Sándor: *Ha kérdezik, ki vagy, ezt mond: [Így!]*, *Szivárvány*, 1933/1, 8.

⁶ Weöres Sándor: *A szedett Föld éneke*, Magvető, 1989, 95.

⁷ Weöres nem válogatta be korai köteteibe. Az *Egybegyűjtött írások* 1975-ös harmadik kiadásában szerepeltette.

⁸ A középiskolában németül is tanuló Weöres a fűr szót hosszan, fűr alakban írta le.

Egy lyuk a falban. „Nur fűr starke Nirren!”
 – ez a fölírás <Én> Benéztem ott.
 Egy kripta mélye, nagy, barna koporsók
 és lenn: egy föléledt tetszhalott.
 A koporsója födelét könyökkel
 <kinyomja s három mást emel vele>
 kinyomja és szétnéz rémült <nagy>
 szemekkel.

1936 őszén Bulgáriába látogatott. (Plovdivból szeptember 3-án küldte üdvözlét Szombathelyre.) Balkáni élményeiből származó három verse a *Válaszban* látott napvilágot.⁹ Közös jellemzőjük, hogy astrofikus, rövid alkotások: 14, 6, illetve 16 sorosak. Szerkesztésmódjuk is hasonló. A nyugodt, természeti képekre épülő nyitányt egy-egy fordulattal zárja le. A *Madara* esetében a sziklába faragott vágatató lovas látványát oximoronnal emeli ki: „egyhelyben vágat ezer éve”. Ezzel a művészi alkotásnak az emberi életet túlélő, más dimenziójú hatásáról szól. A felismerés Keats nevezetes ódájából, Rilke szonettjéből már ismerős. Weöres Sándor más írásaiban is találkozunk ezzel a megfogalmazással. A *Tirnovóban* a vizuális élményt úgy sűríti, hogy a 6 mondatból álló versben mindössze 3 igét használ. Névszói állítmányú a zárlat metaforája is: „Bizantin másfa zöld ékszerdobozban”. Egyes szám első személyű megszólalóval csupán a *Plovdiv* utolsó soraiban találkozunk: „Nem bámul rájuk senki se, csak én / s az öt hegycsúcs a város közepén”. Mindhárom versben változatos rímtechnikával él. A *Madarában* az ölelkező rímet váltja a keresztrím, illetve a páros rím. A *Tirnovóban* részben ennek fordítottját látjuk. A *Plovdiv* esetében a rímtelen sorokat zárja egy páros rím.

A csöngői füzetben szereplő *Knyazevo* a *Tükkörben* és a *Nyugatmagyarországban* jelent meg. Mindkettőben *Vers Bulgáriából* címen.¹⁰ Weöres nem vette fel köteteteibe; az *Elhagyott versekben* több értelemzavaró elírás gyengíti hatását.¹¹ Ez a korábbiaknál némileg hosszabb vers az első sortól az utolsóig személyes. A csikorgó villamosból kiszálló vallomástevő meséli el a nyüzsgő város zavarba ejtő idegenségét. Itt is kontraszttal találkozunk. Menekülni vágyuk az addig sohasem látott szépségek előtt. Egy erdei úton indul el; a félreért földiszeder otthoni emlékeket idéz föl benne.

A költő vázlatfüzeteiben a bolgár úthoz köthető más kiadatlan írásokat is találtam. Közülük az első témájában és költői megoldásaiban egyaránt az említettek közeli rokona. A táj bemutatásának ismerős trópusai mellett ebben is feltűnik az ellentétező szerkesztésmód (lent – fönt; csönd – felcsöng). Szinte neutrális a megszólalás: egyedül az utunk szó birtokos személyjele köthető a lírai énhez. A tegező figyelmeztetés (hallga) is személytelennek, általánosnak tekinthető. A vers témája, a természetélmény megfogalmazásának néhány kulcskifejezése (a „vándor”, a „Lent, fönt / nincs semmi hang, / lomb közt bujkál a csönd”) könnyen idézi fel az olvasóban Goethe nevezetes dalát.

⁹ Weöres Sándor: Képek Bulgáriából, *Válasz*, 1937/9, 153–154. Kötetben először az *Egybegyűjtött írások* első kiadásában olvasható. A csöngői vázlatfüzetében eltérő sorrendben, részben más címmel szerepel a ciklus: *Bulgária* (1936 okt. – nov.) 1.) *A madarai lovas*; 2.) *Aladzsa Monasztir*; 3.) *Bolgár tánc*; 4.) *Tirnovó*; 5.) *Plovdiv, folyópart*. A *Knyazevo* című vers mellé odaírta, hogy kihagyandó, és hogy a *Tükkörben* jelent meg. A füzetekben máskor is gyakran feljegyezte a versek publikálásának idejét és helyét.

¹⁰ Weöres Sándor: *Vers Bulgáriából*, *Tükkör*, 1938/2, 132.; *Nyugatmagyarország*, 1938. febr. 28., 2.

¹¹ Weöres Sándor: *Vers Bulgáriából*, *Elhagyott versek*, 254.

Aladzsa Monasztir

Fényködbe fűröszi Dobrudzsa fehér
távoli mész-szikláit a halvány
tengeri tér.
Lomb-baldachin alján
utunk kanyarogva fölfele fut,
a vándor a hegy peremére jut.
Apró monostor lapul ott egyedül,
meszelt fala a sziklába merül.
Lent, fönt
nincs semmi hang,
lomb közt bujkál a csönd
és hallgat a dúlt szakadékok alja.
De hallga!
fölcsőng a kis harang.

*

Weöresre gondolva elsők között nem a ballada műfaja jut eszünkbe. Jó néhány kísérlete mindenképpen figyelmet érdemel. Ott van rögtön a korai *Trilógia* (*Ballada két testvéréről; Ballada három falevélről; Ballada a fekete rétről*). 1935-ben született a *Paraszt-ballada* (*Paraszt-ballada*). Az Arany tiszteletére írt *Negyedik szimfónia* második tétele is az. A *hallgatás tornyá-*nak megjelenése után született a *Népballada-foszlány*. 1979-ből való három műve, a *Tiroli ballada*, az *Asszony-ballada* és a *Vásári népballada*. Az *Elhagyott versekben* olvasható az 1928-as *Lemminkäinen* című balladatöredék és a szintén korai *Folyami ballada*. A műveinek keresztmetszetét jelentő válogatásban 10 balladát adott közre: *Hajnal a Holdban; A föld meggyalázása; Az óriásnőstény; Zimzizim; Altwiien ábránd; Varázs-virágok; A lány és támadója; Át a vízen; Öreganyó dünnögése; Liba pék*.¹²

A csöngői füzetekben több hasonló próbálkozás fordul elő.¹³ Egy részük még azonosításra és kiadásra vár. Akad közöttük klasszikusnak mondható ballada, románc és népköltészeti parafrázis is. A legkorábbiak közé tartozik a következő cím nélküli, sok javítást tartalmazó vers.

Volt egyszer három kis szegény
tekergő senki gyermeke.
Meséjükből <arcon legyez> arcodhoz ér
a De-profundis mély lehe.

<A De-profundis mély lehen>
<szállt a hírükkel a mese.>
<Kis éhes-szomjas szenvedők,>
<álmodtak ételt és italt,>
<végre nagy vízhez értek ők,>
<fövényvel csillogott a part,>
<ahol fövényes volt a part.>

¹² Weöres Sándor: *111 vers*, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974.

¹³ Közülük az *Agyonlőtték a cigányt* című balladát közöltem. Lőcsei, i. m., 863.

<Kis éhes-szomjas szenvedők>
<Kis szomjas, éhes szenvedők,>
<italt és ételt álmodók,>
<Álmodtak ételt és italt.>
<kiket éh-szomj félholtra mart ->
<Kis szomjas, éhes szenvedők>
<álmot>

Kis éhes, szomjas szenvedők,
álmodtak ételt és italt –
<végre> a tengerhez vetődtek ők,
fövényel ragyogott a part.

<És szólt a tenger: – Itt van, itt,>
<hol nem lesz több éh-szomjatok,>
Dalolt a tenger: – Hallihó,
itt nem lesz már éh-szomjatok,
<enni-való, inni-való>
<vár itt: a gazda én vagyok!>
tiétek mind-mind: ennyi jó...!
Vigan! A gazda én vagyok.

*

A következő balladát minden bizonnyal 1935-ben írta Weöres. Közvetlen közelében olyan versek, variánsok kéziratai találhatóak, amelyek ez idő tájt láttak napvilágot a *Nyugatban* (*Estharang; Képeslap Klárának; Nordkapp; Gyermekdal*). Előtte a *Shakespeare és Velazquez szelleméhez* című szonett javított változata olvasható. Ez a *Szép Szó* első számában jelent meg 1936-ban.

A vers a *Kalevalából* és részben a magyar népköltészetből ismerős gondolatpárhuzamra épül. A szabályos szótagszámú szakaszokban a vallomástevő üdvözlő szavai után sanyarú sorsát ecseteli. Jókívánságait követően felidézi közös múltjukat. A keretes szerkezetben végül föltűnik a segítségkérés is. Az allegorikus verset Weöres alig rejtett panaszaként, szerelmi vallomásaként is olvashatjuk.

Galamb-ballada

– Finnországhoz – (jún. 4.)

Adjisten szerencsét, én édes nővérem,
Ezer-Tó honában szép fehér galambom.
Eljöttem, fivéred távoli országból,
örvösgalamb vagyok szóke Tisza mellől.

Hegy fölött, víz fölött szálltam én tehozzád,
zöld ágat se hoztam, csak egy csókot hoztam,
tépett a két szárnyam, véres a két lábam,
hej, sokat röptültem, míg hozzád jutottam,

Toll-bélű fészkedet Ukkon atyánk <fogja> védje,
minden fiókádat melegével fujja,

minden fiókádat melegével fujja,
<áldással tetőzze, keze közé fogja.>
keze közé fogja, áldással tetőzze.
Hej, bitang a dolgom, ocsu az ételem,
íjjas kerget engem, csapda leskel engem,
szerteszört fészkekben szél-fiókák kelnek,
nincs ott senkim nékem, siralom a sorsom.

Emlékszel anyánkra, boldog nevelőnkre:
ős mesék dajkálva himbálják <karjukat> lombjukat,
ős mesék dajkálva himbálják lombjukat,
suhogó, sötétlő, bűvös derekukat.

De messzire estünk, egymástól elvesztünk,
toll-bélű fészkedet Ukkon atyánk óvja,
tépett a két szárnyam, véres a két lábam,
eljöttem tehozzád egy gyógyító csókra.

(Első szak újra.)

A vers témája és tartalma alapján is szoros kapcsolatban van a *Protestáns Szemlében* 1935 őszén megjelent finn–magyar testvériségről szóló *Balladával*.¹⁴ A tépett szárnyú örvösgalamb mindkettőben panaszt és vallomást fogalmaz meg az Ezer-tó honában élő fehér társának. Sorsközösségükről, veszélyeztetett helyzetükről is hasonló képekben, sorokban értesülünk. A körülmények bemutatása, a prozódiai, szerkesztési különbségek mégis két önálló művet eredményeznek. A legfeltűnőbb eltérés, hogy csak a *Galamb-balladában* találkozzunk szabályos, kötött strófákkal, és csak abban fordul elő következetesen a személyes megszólalás. A folyóiratban közölt *Ballada* egy tömbből áll. Sorai 3, 6 és 12 szótagosak. A leíró, narratív részeket váltják a személyes üdvözlés és panasz szólamai. Nyilvánvalóan nem nevezhetők szövegváltozatnak.

*

A csöngői füzetben található az említett balkáni utazás másik hozadéka, a *Bolgár ballada*, amelynek eredeti címe *Rucsinica* volt. Ez – a szövegösszefüggés alapján – néptánc, illetve hozzá kapcsolódó zenei kifejezés; pontos jelentését nem találtam. Feltárára vár, hogy eredeti alkotás, fordítási kísérlet, esetleg szabad átirat-e. Weöres kéziratai között két változatban maradt fenn. A hely- és időmegjelölést nélkülöző szakaszok párbeszédet sem tartalmaznak. Jókedvből átszapó szerelmi tragédiát idéznek föl. A munka után táncban kimelegedő leányok a malom udvarából hűsölni indulnak a patakhoz. A folytatásban szerepelnek az enigmatikus részek. Azt könnyű elképzelni, hogy a leskelődő legények elkapják kiszemeltjeiket. A leányrablás erotikus utalása nem megy tovább a visítáznál (védekezésnél). Ezt a költő rögtön javította lármára. Aztán ezt is kihagyta, és a feltételezhető dulakodás következményeként az ifjak vizes dolmányát említette. Talányos, hogy az egyetlen névvel nevezett szereplőnek, Krisztónak miért nem jut leány. Ki lett volna a választottja? Milyen visszautasításban részesült? Ezt a folytatási lehetőséget Weöres rögtön kihúzta, a legény történetét törölte. Alighanem a könnyen elkapható, lépre csalható lány kárvallása (csalódása? ártatlanságának elvesztése? megesettsége?), önpusztítása érintette

¹⁴ Weöres Sándor: *Ballada – Magyarországnak Finnország iránti szeretetéről és a két testvérnép sok nyomorúságáról* –, *Protestáns Szemle*, 1935/11, 528.

meg inkább. A zárlatban ezt sűrítette. A végleges változathól kimaradt Krisztó kudarca. A módosított című, rövidített történetben már csupán a leány tragédiájával találkozunk.

Bolgár tánc

Kering a csikorgó vitorla,
estig van munka a malomba.
Este-tájt
rucsinica,
este-tájt
rucsinica
járja kinn az udvarba.

Tánc után a lányok szaladva
hűtőzni térnek a patakra.
Csillogó
a bokájuk,
csillogó
a bokájuk,
kilátszik a lábszárak.

Amint a patakból kilépnek,
elkapják őket a legények.
A legény
majd megjárja,
a legény
majd megjárja,
vizes lesz a dolmánya.

Olykor meg a lány is megjárja,
elfekszik az erdőn bújába:
olvasó
két kezében,
olvasó
két kezében,
hosszu kés a mellében.

*

A groteszk világlátás sok korai Weöres-mű jellemzője. Az *Egybegyűjtött költemények*ből a *Diáknoteszt*, a *Filigránok* darabjait és a *Suite bourlesque-et*, a *Disszonanciát*, a *Groteszket* említtem. Címként az *Elhagyott versek*ben is többször föltűnik, de nem csupán ezekben érhető tetten.¹⁵ A most bemutatandó írások egészében vagy részleteiben szintén meghatározó ez a szemlélet. Feltételezem, hogy zavarba hozó, olykor önellentmondó vagy túlságosan triviális megoldásaik miatt nem fejezte be, nem adta ki őket.

A tanító jellegű írások, próféciaik jelentős részének – legyenek azok szakrális szövegek, filozófiai művek vagy lírai alkotások – közös jellemzője, hogy a megszólaló azonosítja önmagát. Megnevezi, hogy milyen okból, milyen felismerésnek köszönhetően vagy kinek

¹⁵ Groteszk („Kinn a pusztán...”), *Elhagyott versek*, 128.; Groteszk („A torkom kifulladt és bedagadt”), uo., 141.); Groteszk („Remeg az ajka”), uo., 143.

a sugallatára hirdet ígét. Megfogalmazza fellépésének okát és célját. Minősíti azt a közeget, amelyhez szólni kíván. Ebben a tekintetben semleges, hogy figyelmeztet vagy jó hírt hoz. A jövőkép mellett gyakran a kételkedőknek, a szavára nem hallgatóknak a sorsát is előlegezi. Ezeket a jellemzőket az evangélistáknál ugyanúgy megfigyelhetjük, mint Nietzsche *Zarathustrájában* vagy József Attila korai művében, a *Tanításokban*.

A *teljesség felé* című opust sokgyökerű írásnak tartom. Magyar és világirodalmi rokonai bőségesen akadnak; Weöres Sándor korábbi próbálkozásaiiban is találhatunk rokonítható példákat. Ilyen távoli előzmény az a cím nélküli gondolatrítmus, amelyet alighanem 1931–1932-ben fogalmazott meg. Az időbeli azonosítást az segíti, hogy környezetében található néhány Werfel-fordítása (*Magány; Naplemente; Szemek találkozása; A fejsze hangja*). Ezekről az átültetési kísérletekről 1931 telén számolt be Kosztolányinak.¹⁶ Itt olvasható a *Ha kérdezik, ki vagy, ezt mondd:* című verse; utána a *Kutya* számos változatát, alakulását követhetjük nyomon.

A lendületes, meggyőző szándékú hitvallásban az eredeti, hatásos képek és az avantgárd modorosságok úgy keverednek, hogy az egészet akár paródiaként is olvashatjuk. Némelyik fordulata akkor is ilyen benyomást kelt, ha nem annak szánta őket. Többek között a tejfakasztásról, a csillagokból növesztett szarvról, a fekete alsóruháról és az agyba szúrt tojócőről gondolom ezt.

Beszélek azokhoz, akiknek három fülük van, ezek hallgassák az én hangomat.

Mert vannak emberek, akik hencegnek harmadik fülükkel, pedig egy sincs nekik, csak két porcogós hús a halánték alatt,

hallják vele a fák zizegését, de <föl> a hangok magját ők föl nem törhetik, így hát semmit sem hallanak.

Akiknek három fülük van, azok ráfésülik harmadikra a selymes időt, hogy senki se lássa, <hogyan különb is létezik>.

Lángból és jégből van fonva a szívük ezeknek, de úgy, hogy láng is és jég is sér tetlen marad.

<Ugy ég az idő a homlokukon, mint a>

Beszélek azokhoz, akik nem a szót hallják szavamból, hanem azt, ami több annál, hogysen magába zárhassa a szót.

Csillagokból fogok szarvat növesztetni ezeknek, mellükből tejet fakasztok, édeset és keserűt, fehérét és feketét, hogy hasonlatosak legyenek önmagukhoz, akit elgondolni se tudnak, akihez <imádkozni> csak imádkozni mernek, nem tudva, <hogyonmaguktól kérik lényük egészét saj> hogy önmaguktól kérik sajátmagukat.

Mint egyik tükörről másikra a fény, folyton finomúlva, úgy fog a szemükből minden szemekre hullni szét az én tekintetem.

Ne kérdezzétek, hogy én ki vagyok, vele fordulok a Földdel, fekete az én kabátom, de a fehérnél nem feketébb, <feketébb> fekete az alsóruh> fehér az alsóruhám, de a feketénél nem fehérebb,

túl a világosságon és a sötéten, kettős bilincseteken, <Boldog ez az ember, akinek agyába szúrtam tojócövemet.>

A távollevők üdvözlete a belsőszembemben.

Boldog ez az ember, akinek agyába szúrtam a tojócövemet.

Ne kérdezzétek, hogy én ki vagyok, kürtöse annak, akit ti vártok,

nagy a kicsinyek között és kicsiny a nagyok között, de nem kisebb a nagynál és nem nagyobb a kicsinél, túl nagyságon és kicsiségen, kettős bilincseteken.

¹⁶ Weöres Sándor Kosztolányi Dezsőnek, „Csöngé, 1931. dec. 19.” Weöres Sándor: *Egybegyűjtött levelek*, szerkesztette: Bata Imre és Nemeskéri Erika, Pesti Szalon – Marfa Mediterrán, 1998, I. 157. (A továbbiakban: WSLev)

Akit ti vártok, az immár közeledőt, annak a névjegye vagyok,
becsúsztat engem a te szobádba hosszukás ajtóhasadákon.
Közeledések könyve ez, csorduló poharak könyve.

*

A tehetetlenség, a hiábavalóság élménye önmegszólító formában tűnik föl a *Kereplő*ben. A dátum nélküli kiadatlan vers a korai természethez tartozik. A vázlatfüzetben többek között a *Kicsinyesek* (végső változatában: *Nagyfejűek*), a *Vénasszony tükre* (később: *Szubjektív vers*), a *Haláltánc-ének* szövegváltozata, továbbá a *Kutya*, a *Macska* és a *Disznó* található környezetében. Formai érdekessége, hogy kisbetűs kezdése azt sugallja, a monológ nem előzmények nélküli. Mintha a szerző a befogadóra bízna, hogyan jutott el idáig, miben csalódott, milyen élettapasztalatok birtokában foglalja össze világképét. A páros rímű, jambikus sorokban fokozódó indulattal fejezi ki az értelmetlenséget. Az előző íráshoz hasonlóan ebben is föltűnnek a szélsőséges ellentétek és a gradációk: hallgatagság – fecsegés – locsogás – rikácsolás – ordítás; illetve: aktivitás – kivonulás; harc és a kilátástalan küzdelem feladása. Bár hiányzik a lezáró írásjel, a húszosoros monológ mégsem tűnik befejezetlennek.

Kereplő

-----

légy hallgatóg légy hallgatóg
mint beragasztott nagy valag
a csöndre súllyal nehezülj
lélek-barlang mélyére ülj
– nem: másként öld meg magadat
locsoj csak össze sok vadat
sokfélét értelmetlenül
rikácsolj bús-szünetlenül
ordítsd hülyévé magadat
tenyérrel csapkodj bogarat
mint döglődő pók hadonássz
mint fogkefe a falra mássz
a butaság völgyön-hegyen
teneked sziklavár legyen
üres légy mint a hab a hab
s így okosaknál okosabb
tedd jégszekrénybe lelkedet
ne légy már kép csak képkeret
a semmivel harcolj csatázz
légy élő mint a hullaház

Ehhez az íráshoz kerestem kapaszkodót, amikor rátaláltam Büky László tanulmányára a *Tiszatáj*ban.¹⁷ Ő „*A falramászott fogkefe*” mintájára című, 1980-as vers kapcsán úgy vélekedett, hogy az idézőjeles frazéma minden bizonnyal a XX. század első negyedében született. Feltételezése szerint a fővárosi társalgási nyelvből vált közhellyé. Egy ideig divatozott, aztán kikopott a használatból.

A múlt századelő sajtójában újabb nyomokra leltem. Ezek közelebb vittek a megfejtéséhez. A *Félegyházi Közlöny* melléklete már 1910-ben közölt egy olyan humoreszket,

¹⁷ Büky László: „Falra mászott fogkefe: egy Weöres-verscím nyomában”, *Tiszatáj*, 2008/10, 84–85.

amelyben előfordult ez az állandósult kifejezés. Újságírók sorolják ötleteiket egy krajcáros lap ünnepi különszámába: Adyt gúnyoló versike ugyanúgy akad közöttük, mint vezércikk és alkalmi interjú. A beszélő nevű Furkós *A falramászott fogkefe* című történetét ajánlja fel.¹⁸ Petschauer Attila (1904–1943) vívóbajnok egy interjúbán idézte fel iskolai tréfáját: „Ötödikes voltam s a Bánk bánt magyarázta a tanár unalmasan. Majd elaludt mindenki. Mire én, aki mondom a legvásottabb kölyök voltam így kiáltottam fel: Tanár úr, olvasta a falramászott fogkefét?”¹⁹ Ebből egyértelmű, hogy a diák valamilyen közismert nyomtatott forrásra hivatkozott. A *Kis Újság* melléklete egy megnevezés nélküli külföldi regényből idézte a következő fordulatot: „... megátkozta ezután Eustache halvaszületett nagyamáját is, majd pajzán józansággal emlegetni kezdte a falramászott fogkefét s a vízbefulladt mosogató rongyot”.²⁰ A *Nép* című kiadvány egyik olvasója szerint az állandósult szókapcsolat eredetileg egy ponyvaregény címében fordult elő „A halvaszületett nagyanya avagy a falramászott fogkefe” formában.²¹ Weöres előtt már Szabó Lőrinc is használta a frazémát. A kortárs líra szélsőséges avantgárd jelenségeit, stílusficamait minősítette vele.²²

Hasonló képpel (igaz, nem fogkefeként, hanem fogkrémként) szelídebb formában egy Kozocsa Sándornak szánt humoros Weöres-dedikációban is találkozunk. Az 1946-os kiadású *Elysium*ba ezt írta:

A fogpaszta
falra kenve
jó, s az elme
fölkasztva.

Ezt Mallarmé
modorában
éj sodrában
énekelné

Kozocsának
egy szonettben
s szeretetben

mint már jámbor
nagyatyának
Weöres Sándor. 1946. szept. 12.²³

*

A képtelenségek egész csapatát sorakoztatta a függőlegesen áthúzott *Irka-firka* című versében. Közvetlen környezetében részben kiadatlan korai írások, részben az *Elhagyott versekben* szereplő zsengek találhatók. Jelentős részük variáns. Néhányat említek közülük;

¹⁸ „Pinty-úrfi”: Karácsony a szerkesztőségben, *Félegyházi Közlöny Karácsonyi melléklete*, 1910. dec. 25. (I. évf. 52.), 4.

¹⁹ Petschauer az új magyar vívóbajnok, *Vágóhíd*, Kolozsvár; 1926. VII. 18., 18. (Átvétel a *Pesti Futárból*)

²⁰ *Mátyás Diák*, a *Kis Újság* melléklete, 1927. április 30., 1.

²¹ Olvasói levél, *A Nép*, 1925. augusztus 11., 8.

²² Szabó Lőrinc: Divatok az irodalom körül, *Az Est Hármaskönyve* I. 1929, 107.

²³ Vértessy Miklós: A Kozocsa-múzeum, *Budapest*, 1981/8, 17.

zárójelben végleges címük olvasható: *Sziluet* (*Halotti maszk*); *Csimpolya, doromb* (*Egy vers halála*); *Pálya* (a *Trilógia* III. részének változata). Az eddig kiadatlan vers minden bizonnyal 1931–32-ben születhetett.

Irka-firka

Tudom hogy így kell?

- 1.) ágyuval lőni szunyogokra
<csörgővel várni madarakra>
- 2.) csuzlival bálnára vadászni
- 3.) harangszóval versenyt füttyülni
- 4.) csillagért menni <uborkaszatyorral>
<malaclopóval>
háncs-szatyorral
- 5.) gipsz-Vénuszokat puhogatni
tudom hogy így kell
hogy semmi se lehessen elég
mert egyszer mégis minden elég lesz
betelik gyomrom, ágyékom, szemem
elégedett vágytalansággal,
mikor nem kell már 5-4-3-2-1 sor
<csörgővel várni madarakra>
<harangszóval versenyt füttyülni>
<csillagért menni malaclopóval>
<gipsz-Vénuszokat puhogatni>
és <majd> egy éjjel majd
<mint egy bálna> akár egy mesebeli sárkány
<elnyel> hamm! bekap a ravatalom.

A verset indító képekben átformált frazéma ugyanúgy előfordul, mint a költő által alkotott ellentmondás. Mintha Villon balladáinak (*Apró képek balladája, Kiforgatott igazságok, Ellentétek*) ötvözetét olvasnánk. A rokonság érzése csak a nyitó kontrasztokra érvényes. Az öttételes felsorolás a hiábavalóságok, a felesleges, elhibázott cselekvések kifejezésére alkalmas. A keretbe foglalt rész után megváltozik a szerkesztésmód és a hangnem. Értelmet nyer az előző értelmetlenség. A mű szimmetriatengelye után minden visszatükröződik. Ha felismerem a habzsolás, a szükségesen túli birtoklás fölösleges voltát, egész gondolkodásmódom, lényem alakul át. Gyomrom, ágyékom, szemem betelése után másként tekintek a világra és önmagamra. Nem lesz szükségem az említett nevetséges tételekre. Az egyes szám első személyben kifejezett felismerés közeli rokona azoknak a gondolatoknak, amelyeket Weöres *A teljesség felé* és az *Én, a határtalan szellem* egyes részeiben megfogalmazott.

Külön tanulmányt érdemelne, hogy a költőnek milyen írásai vannak a halálról. (A kérdéskör töredékét, néhány betegséggel kapcsolatos versét érintem majd.) Már a korai verseknek is egész sorát lehetne említeni, amelyekben a kikerülhetetlen elmúlás, a megváltó vagy a rettegett halál tűnik föl. Az *Irka-firka* zárlatában ironikus képet használ. Nem szól az esetleges nehézségről, a hozzá vezető útról.

*

Weöres Sándornak változatos megformálása, eltérő terjedelmű és hatású versei vannak a Holdról. Némelyiknek a címében is szerepel, más esetekben rejtettebben tűnik föl. Olyik-

ban hatásos trópusként marad emlékezetes („s a Hold kezemnél ült az almafán”; „Most szobrász Hold kel a tájra”; „fönn a telehold viasz-tava ég”). Akad közöttük négysoros epigramma és tíz szakaszból álló szerenád. Az egyikben tegező formában szólítja meg, a másokban leíró módon, harmadik személyben beszél róla. Többségük, például a *Hold*; *A Holdhoz*; a *Hajnal a Holdban*; a *Hold tengere*; a *Hold és tanya*; a *Rongyszőnyeg* 93. darabja, a *Táncol a Hold*; a *Halottak Holdja* és a *Luna* köteteiben is szerepel. A *Millió Hold éjszakája*; a *Kobold-szerenád* és az önálló cím nélküli [*Feszes Hold*] az *Elhagyott versekben* olvasható. Továbbiak maradtak kéziratban. Kiadásukra várnak.

Csöngői füzetében a *Részeg Hold* javítás nélküli sorai fölé zárójelben megjegyezte: régi vers. Nem találtam utalást arra, hogy a korábbi változatot mikor írta. Ha volt ilyen fogalmazványa, talán egy lappangó füzetben maradt. Vajon miért másolta le újra? Tovább akarta csiszolni? Az esetleges módosításra az általam megismert korpuszban nem kerített sort. Környezetében 1935-ben írt művek vannak: többek között a *Nyugatban* közölt *Levél Füst Milánnak* és a *Magyar Minervában* szereplő *De profundis*.²⁴ Utána az *Ének a teremtésről* és a *Dunántúli képek* darabjai következnek.

Részeg Hold

A Hold berugott,
törkölyt ivott,
az égi kan megbokrosodott.
Nekiront a toronynak
az eszeveszett!
csókolja! marja!
sárgás-zöld agyarral hántja a meszet!
Fű-fa lesett,
kutya vonított, kígyó sziszegett,
hogy az égi kan megrészegedett,
hogy a Hold berugott,
megtántorodott,
a templom mögött a gyöpre bukott.
Sírkő remegett,
kereszt recsegett,
hogy a nász megesett!
És a fehér-vállu torony
zokogva ütötte az éjfelet.

Ez a vers több szempontból is talányos, sőt mehökkentő. A Hold az irodalomban rendszerint feminin tulajdonságok kifejezője, a nő szimbóluma. A megszemélyesített égitestnek ilyen ittas, támadó, maskulin változatával sem Weöresnél, sem másnál nem találkoztam. Zavarba hozhatja az olvasót a nász elszenvedője is. A torony inkább fallikus jelkép lehetne.

*

Weöres Sándor leveleiben és későbbi interjúiban is többször szólt gyermekkori, diákkori betegségeiről. A hozzá közelebb állóknak kertelés nélkül vallotta be tüdőbaját, neuraszténiáját, egyik-másik urológiai vagy nemi nyavalyáját. Pável Ágostonnak 1931 őszén így számolt be állapotáról: „Sokat betegeskedek, nem-régen influenzával, torokgyulladással

²⁴ Weöres Sándor: *De profundis, Magyar Minerva*, 1935/4, 102. (A vers nem azonos a *Diáriumban* később megjelent *De profundis* című alkotással.)

és a már említett tüdőcsúcshuruttal körítve értem el a láz-maximumot, most pedig szúr a hátam.”²⁵ Ugyanennek az időszaknak a termése az a „regülő-ének”, amelyet lázbetegen, szinte öntudatlanul édesanyjának diktált le, és Székely Lászlóval osztott meg.²⁶

1933 tavaszán írhatta *Kórházban* című versét, amelyben hosszan tartó szenvedését panasolta.²⁷ Minden tagja fáj, egyedüli vigasza, hogy a virrasztás közben látja az éjszaka csillagait. Ötszakaszos versét a reménykedés hajnali képével zárta:

Aztán megindul az ablakom alatt
a nagybőjt-havi szürke virradat
s kifejti éjükből a házakat.

Fizikai fájdalomának expresszív képeit évekkel később *Betegágyban* című versében árnyalta tovább.²⁸ Több képét, néhány sorát betű szerint vette át. Testi kiszolgáltatottságát, gyötrelmét a rá nehezedő „vak közöny” tette még nyomasztóbbá.

1934–35 fordulóján Vas Istvánnak és Takáts Gyulának is beszámolt kóros soványságáról és neuraszténiájának szombathelyi kezeléséről.²⁹ Állapotáról prózából versebe hajló, ismétlődésre és ellentétre épülő mondataiban vallott. Nem fizikai bajairól beszélt, hanem csöngői környezetének hiányáról. Írásában a szobák steril hangulatot árasztó fehérségét a megszemélyesített fények ellenpontozzák. Világlátására, hangulatára jellemző módon ezek sem lágyak, hanem túskeként szűnnek. Elhagyatottságát – érzékelhetően – a hidegnek ábrázolt nővérek sem oldhatják.

Kórház

Most a kórházban élek. Neuraszténia. Bróm, arsotonin. Hova tették fejem fölül a falusi csillagokat, és ablakom alól hova lettek az egyforma <dombok> alacsony dombok, mik egyenletes redőkben siettek a folyó felé? Most a kórházban élek, ahol minden fehér. De este sok-sok ablakban kigyullad a villany és homoksárga fénytűskék szurkálják keresztül-kasul az udvart. Kedvesen-csúnya, nyirkoskezü apácák macska-léptekkel járnak körülöttem, testük kemény mint a cserebogár és lelkük oly gyermeketegen jó és gonosz, akár az Isten.

(1934 dec.)

*

A következő vallomásban is találunk utalást a betegségre és ellenszerére. Weöres a cím mellé feljegyezte: régi vers kurtitása. Nincs tudomásom arról, hogy az ismeretlen hosszabb változat mennyivel korábban született. Az általam közölt, véglegesnek tűnő szöveg környezetében 1935-ös, illetve akkor megjelent versek sorakoznak (*Plein air; Disznóetetés; Koratavas; A boldogságról; Tavasz dal*).

²⁵ Weöres Sándor Pável Ágostonnak, Csöngé; 1931. október 20. WSLV, I. 34.

²⁶ Weöres Sándor: Celli-Szűz-Márja (regülő-ének) [így!] In: Lőcsei Péter: *Szombathelyi emlékpohár*, Vasi Szemle könyvek, Szombathely, 2007, 89–92. A vers egyetlen Weöres-kötetben, így az *Elhagyott versekben* sem szerepel.

²⁷ Weöres Sándor: *A sebzett föld éneke*, Magvető, 1989, 78.

²⁸ Weöres Sándor: *Betegágyban, Válasz*, 1936/9, 476. Az *Elhagyott versekben* eltérő tagolású változata szerepel a 247. oldalon.

²⁹ Weöres Sándor Vas Istvánnak, 1934. nov. 16. WSLV, II. 45.; Weöres Sándor Takáts Gyulának; 1935. jan. 7. WSLV, II. 84.

Magamról

Mikor kisgyermek voltam én,
pajtásom Nietzsche, Goethe volt.
Most fáradt vagyok, koravén
és fagyos-sápadt, mint a Hold.

A brómon kívül semmi sincs,
mi élni még segítene.
A szajhán kívül senki sincs,
ki csókkal melegítene.

A koraérett Weöresről köztudomású, hogy gyermekként klasszikusokat is olvasott. A család kötetein kívül rendelkezésre állt Hutter Zsigmond csöngői evangélikus lelkész könyvtára. Az nyilván költői túlzás, hogy már ekkor pajtásként ismerte volna az említett költőt és filozófust, de arra több jel mutat, hogy a közelebbi ismerkedés nem késett sokáig. Társalanságáról, mérsékelt viszonozott szerelmeiről is tudomásunk van. Néhány alkalmi, fizetett kapcsolatáról leveleiben is beszámolt. Babitsot meglepő (és polgárpukkasztó) módon tájékoztatta szüzességének elvesztéséről.³⁰ Pálffy István elől a vásárolt viszonyok kellemetlen következményeit sem titkolta.³¹

Korábbi súlyos betegségei az egyetemi tanulmányok idején újabb bajokkal szaporodtak. Édesanyjának 1935. december 22-én számolt be arról, hogy átköltözött az Ágoston utca 5. számú házba, ahol már lakott korábban. Egészségének romlása miatt kollokválását el kellett halasztania. Egyelőre orvosa sem tudta megmondani, mire számítson. Állapotát így jellemezte: „Fájdalmam a betegségtől majdnem semmi se volt, a kezelés viszont annál fájdalmasabb, de azért birom majdnem minden baj nélkül; annyiból jó is ez a defektus, hogy legalább hozzáedződöm jobban a fájdalomhoz. [...] Mostanában majdnem egész nap fekszem, 1-kor kelek, 1/2 3 tájban elmegyek az orvoshoz, 5-kor újra lefekszem. Szóval teljesen nyugalmasan élek.”³²

Amikor aggódó édesanyja meglátogatta, azt üzenté férjének, hogy gyermekük veséjére szerencsére nem terjedt át a fertőzés. Az urológiai kezelés miatt hosszabb ideig maradt a mellette: „Cinának egész nap fekdnie kell, csak éppen kezelésre jár el naponta, aztán megint lefekszik”. A levél alján a lábadozó fiú sorai olvashatók: „Kedves Apa, nagyon köszönöm a Pécsre-továbbított pénzt és leveleket. – Sajnos, még semmi ujságot sem írhatok; bajom nem akar egyelőre kicsit se javulni, pedig már lassan kéthónap óta leszek benne. Még további három hónapi betegségre számíthatok.”³³

Az elhúzódó gyengélkedés szorongató élménye a következő cím nélküli töredékében olvasható. A szövegekéből, a betűk formálásából és a különböző árnyalatú tintákból arra következtettek, hogy több részletben írta. Környezetében többek között az *Újszövetségi*

³⁰ Weöres Sándor Babits Mihálynak, 1933. szept. 22. WSLev, I. 197.

³¹ Weöres Sándor Pálffy Istvánnak, „933. V. 9.” *Vasi Szemle*, 2018/3, 287.; 1936. máj. 6., uo., 299.

³² Weöres Sándor autográf levele édesanyjának; 1935. dec. 22. Címzése: Nagyságos Weöres Sándorné urnőnek Csöngé Vas megye; feladó: Weöres Sándor, Pécs, Ágoston u. 5. Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, A Weöres család levéltára 1650–1955 (ifj. Weöres Sándor levelei) XIII-43.

³³ Ceruzával írt levél; Címzése: Nagyságos Weöres Sándor földbirtokos Urnak. Csöngé. Vas m. (piros ceruzával: Érk 36 II./9.) P.b.: Pécs 936, feb. 8; Csöngé, 936. feb. 9. Feladó: Weöres Sándorné, Pécs. Ágoston u. 5. Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, A Weöres család levéltára 1650–1955 (ifj. Weöres Sándor levelei) XIII-43.

apokrif levél; az *Esti vendég* és a *Fű, fa, füst* fogalmazványai, javításai, tisztázatai találhatóak. Mellettük a költőre jellemző rajzok, íráspróbák, térképek, táblázatok egész sora.

Tudom s érzem helyzetemet a térben:
hazám, a Föld, egy város, egy szoba,

Csúf ősz ez. És csak fekszem elveszetten.

Mióta már...? csak fekszem, egyre fekszem.
Agyamra fél-ébredlét nehezült,
erőm <tompa> tompult. Az életből kiestem.
Mi az, mit kinn az új nap kínja szült?
pár paplan a világom, a keresztem,
ennyit tudok. Mi lenn volt, fölkerült,
mi fönn volt, széjjelmállott, elvetélt,
számban érzem saját epém ízét.

Szemközt egy szürkeség áll szakadatlan –
a borus ég vagy csak egy szürke fal?
Egy szoba, egy ablak a birodalmam
és földült ágyam, tán a ravatal.

Nem néz be fény. Szemközt egy szürkeség:
egy tűzfal. Velném, hogy a nedves ég.

A következő füzetben a töredék kiegészült, és alaposan átalakult. A vers tisztázata mellett a megírás pontos ideje is olvasható. Címe nem csupán az ébredlét és az álom elválasztó vonalára, sokkal inkább az élet és a halál határhelyzetére vonatkozik.

A küszöbön (1936 okt.)

Ősz van. Beteg vagyok, régóta fekszem.
Agyamra fél-ébredlét nehezült,
erőm tompult, az életből kiestem.
Mi az, mit kinn az új nap kínja szült?
E léthez köt még egy szál s nem eresztem,
ennyit tudok. Mi lenn volt, fölkerült,
mi fönn volt, mind elbomlott szertesét,
számban érzem saját epém ízét.

Érzem s tudom a helyzetem a térben:
helyem a Föld csillag, Pécs városa
s a szállodában, szobák sűrűjében
egy félhomályos, fűtetlen szoba,
egy ágy, hol fölméretlen, elvetélten
cseréli egymást perceim sora.
Gyér fény dereng. Szemközt egy szürkeség:
egy tűzfal. Hinném, hogy a nedves ég.

Ottkinn napok dagadnak és apadnak,
hosszas zápor zúgását hallgatom,
az éjek mindig nagyobbat faragnak
<a felleg-tornyos őszi nappalon,>
az őszi, vizenyős nappalokon,
de engem ütemükkel nem ragadnak,
nap van, vagy éj, gyakran nem is tudom:
az ablakomra sugár sose pillant
és ha látnom kell, fölgyujtom a villanyt.

Lassan kikorhad belőlem a lélek,
örömöm mind vegetatív öröm,
egyhelyben, ágyba-gyökerezve élek,
növényivé szűkült az én köröm.
Alig eszem, csak kétszersültön élek,
az is legtöbbször gyorsan visszajön,
epével, vérrel keverten kihányom,
epe zuhog az orromon, a számon.

Szemem ködös, a betűt összevételi,
így élek, bőrbe-burkolt csont-csomag,
izzasztó görcs a mellemet metéli,
a fájás átfog, mint az iszalag.
Ó, ne kívánj még alakot cserélni,
te testemmé-lefoglalt csöpp anyag!
– Így tengődik, mert őrzi a betegség,
a nagy egységben egy zárt, kicsiny egység.

A testi és lelki megpróbáltatások ötös és hatodfeles jambusokban írt, szabályos strófákba rendeződtek. Az első hat sor keresztímeit a szakaszok zárásaként páros rímek váltották föl. Az egyes számú vallomás a fizikai megpróbáltatások mellett a sivárnak érzett környezetet, a külső világ reménytelenségét és a monoton napok terhét hordozó lélek belefáradását sűríti emlékezetes hatású művé. A vers számomra azért is különleges, mert nyitó és záró szakaszában – így az alkotás egészében is – a fájdalom felülemelkedni kívánó személyiség életvágját, életigenlését fogalmazta meg.